

en wel op den eersten dag van het vaststaan der klinische diagnose; nooit zag ik eenig nadeel daarvan, steeds als verrassend resultaat, afbladering van het diphtherie beslag met verbetering van de koorts en van den algemeenen toestand, reeds na 1 à 2 maal 24 uur. Bovendien is de techniek zeer eenvoudig en de aseptiek zeer gemakkelijk in iedere woning toe te passen.

Het spreken van „kunstfout” kan ook niet ontleend worden aan de uitkomsten van bovengenoemde proefnemingen. Wij weten allen wel, dat een geneesmiddel, hetzij serum of een chemisch product, sneller zal werken, wanneer het onmiddellijk in de bloedbaan wordt ingespoten, en ik kan mij voorstellen, dat in een *ziekenhuis* terstond daartoe wordt overgegaan; de patiënten, die daar worden binnengebracht, zijn meestal reeds eenige dagen ziek, hetzij dat de huisarts niet bijtijds is geroepen, of dat de ziekte niet is herkend; dan is snelle werking van het geneesserum noodzakelijk; daarbij komt nog, dat in de kliniek alle voorwaarden voor een inspuiting in de ader gunstig zijn, zooals meer rust, aseptiek, assistentie enz., zoodat daar de gevaren tot een minimum beperkt zijn.

Een kunstfout is het echter niet, wanneer de patiënt na één of twee dagen ziek zijn, onderhuids wordt ingespoten; men zal dan evenwel een grootere gift nodig hebben. BEHRING zegt, dat de hoeveelheden serum, die voor een met genezing eindigende behandeling van te voren met diphtheriegif besmet Guineesche biggetjes nodig zijn, des te grooter moeten genomen worden, naarmate de behandeling later werd begonnen (*Das neue Diphtheriemittel* von dr. BEHRING 1894, bldz. 19). Bij besmettingen, waaraan Guineesche biggetjes na 3 tot 4 dagen sterven, was ter verkrijging van genezing terstond na de besmetting 1½ tot 2 maal de gift nodig, die voldoende geweest was voor eenvoudige immuniteit; acht uren na de besmetting moest driemaal zooveel genomen worden, en wanneer de behandeling eerst na 24 tot 36 uren was begonnen, moest — *refracta dosi* — tot een 8-voudige hoeveelheid gestegen worden.

De ziektegevallen van diphtherie, welke BEHRING van den eersten dag der ziekte af met het serum behandelde, konden alle gered worden, die van den 2den ziekte-dag af, bijna *alle*, en hij komt tot de slotsom, dat de sterfte aan diphtherie bij doelmatige behandeling (onderhuids) met zijn middel, nog onder de 5pCt. kan gehouden worden, indien de behandeling bijtijds, d.i. vóór den 3den dag der ziekte begonnen wordt. Na den 3den dag kan alleen heil verwacht en verkregen worden, wanneer een meervoudige gift wordt aangewend en indien verwickelingen zijn uitgesloten.

In de latere literatuur zijn deze uitspraken van BEHRING steeds bevestigd, ook wat betreft zijn oorspronkelijke meening omtrent de *ongevaarlijkheid* van zijn middel; in zijn boekje: *Die praktische Ziel der Blutserumtherapie* 1892, schreef hij: „Ich kann auf das bestimmteste versichern, dass sowohl das Pferdeserum, wie das Hammelserum für Einspritzungen unter die Haut des Menschen selbst in so grosse Menge, wie sie später nicht mehr nötig sein werden, absolut unschädlich gemacht werden kann”. Een ondervinding van vele jaren heeft geleerd, dat dit juist was ingezien.

Aangezien het nu vaststaat, dat de specifiek genezende werking van het serum des te zekerder, sneller en met des te kleinere hoeveelheden bereikt wordt, hoe vroegtijdiger de onderhuidsche inspuiting wordt gedaan, kan er m.i. nooit gesproken worden van kunstfout, wanneer de practische arts zich aan deze wet houdt.

De intramusculaire en de intraveneuze inspuiting blijven dan beperkt tot de kliniek en wel in gevallen „waar snel gehandeld moet worden.”

Amsterdam, Februari 1921.

J. DE HARTOGH.

CENTRALE TIJDSCHRIFTEN-DIENST.

Langzaam, heel langzaam, maar toch geleidelijk neemt de belangstelling voor het coöperatief samenlezen van buitenlandsche, algemeene en specialistische tijdschriften toe. Ter opwekking van nog meer belangstelling geef ik een lijstje van de

tijdschriften, die thans in omloop zijn, en den prijs van het abonnement per jaar van heden af.

Lancet f 5.50.

Presse Médicalle f 3.50.

Journal American Med. Association f 5.50.

Berliner klinische Wochenschrift f 5.—.

Journal de Radiologie et d'Electrologie f 5.—.

Bij voldoende deelneming zullen nog de volgende in omloop gebracht worden:

Archives Internal Medicin f 5.—.

American Journal Diseases of children f 5.—.

Pharmaceutisch Weekblad f 5.— tot f 10.— (naar gelang van aantal medelezers)

Social Hygiene (Am. Soc. Hyg. Ass.) f 2.50.

Archives d'Anthropologie Criminelle f 2.50 tot f 5.—

Revue de la Tuberculose f 2.50.

Hygiène scolaire f 1.— tot f 2.—.

Bulletin de l'Académie de Médecine f 2.50 tot f 5.—.

Annales de l'Institut PASTEUR f 3.— tot f 6.—.

Journal Industrial Hygiène f 5.— tot f 10.—

Zeitschrift für aertzliche Fortbildung f 3.— tot f 5.—.

Quarterly Cumulative Index to Current medical literature f 5.—.

Modern Medicine f 5.—.

Medical Science (Abstracts and Reviews) f 3.— tot f 5.—.

Tubercle f 5.—.

The Prescriber f 5.—. Enz. Enz. Enz.

Bij meer dan twee tijdschriften tegelijk 10 pCt. korting of meer. Elck wat wils.

Deze lijst is uit den aard der zaak eindeloos voor uitbreiding vatbaar.

Ruinen, 16 Februari 1921.

W. SCHUURMANS STEKHOVEN.

PARAFFINE-INSPUITINGEN.

Bij het lezen der verhandeling over paraffine-inspuitingen miste ik onder de naideelen dezer methode, de later optredende circulatie-stoornissen, die weliswaar op een hondenbuik niet van belang zijn, maar des te meer in het menscheijk gelaat, wyl de methode GERSUNY vermoedelijk oorspronkelijk een cosmetisch doel had. Mijn oud-leermeester prof. ALBERT NARATH, fijn chirurg, waarschuwde in mijn studententijd tegen deze methode, „waarin hij geen groot vertrouwen had. Hij placht te zeggen, op de hem eigen, innemende wijze: „Mit dem Scalpel kann ich dosieren, mit der Spritze nicht!“ en in aansluiting hieraan deed hij ons woordelijk het volgende verhaal: „Ich habe eine, sonst hübsche, junge Dame gekannt, die hatte leider eine Sattelnase. Sie hat sich die Paraffin-injectionen nach der methode GERSUNY aus der BILLROTH'schen Klinik machen lassen. Da hat sich später die Nase hellroth herausgestellt! und jetzt sehnt sie sich wieder nach ihrer Sattelnase zurück.“

Het verhaal is eenvoudig en duidelijk.

Rotterdam, 21 Februari 1921.

A. F. SOER.

DE ARTSENCURSUS TE WEENEN.

De eerste na den oorlog te Weenen gehouden artsencursus was zeer bezocht, maar heeft in Nederland waarschijnlijk niet de aandacht getrokken, die zij verdiend heeft. Slechts door drie Nederlandsche artsen werd deze bezocht: een Oost-Indiër en beide ondergeteekenden. Was deze artsencursus werkelijk in Nederland te weinig bekend of wordt men er nog steeds terughoudend door den vermeenden slechten voedingstoestand; vermeend, omdat deze voor dengene, die met goede valute hierheen komt, volstrekt niet bestaat. Het leven in Weenen is voor een Nederlander